

Macht, Gezag en Charisma

Overheidsorganisaties hebben macht, omdat zij een monopoliepositie hebben. Ze bepalen het kader waarbinnen dingen kunnen. Als we zeggen dat de overheid macht heeft, doelen we doorgaans op de formele, bij wet verleende macht, op grond waarvan de overheid bestaat en op basis waarvan ze haar macht uitoefent.

De hoogste individuele vertegenwoordigers van de overheid hebben vanwege hun positie als bestuurder macht en ook die macht is vooral formeel. In de media – die de neiging hebben te focussen op personen en de achterliggende instituties minder in het vizier houden – relativeren de individuele bestuurders hun macht en waarschijnlijk hebben ze daarin gelijk. Hun macht manifesteert zich vooral in de vervulling van het voorzitterschap bij – per definitie complexe – besluitvormingsprocessen die, zorgvuldig voorgekookt in een onderhandelingspel tussen verschillende belanghebbenden, tot een beslissend einde worden gebracht.

Heel anders zit het met het begrip ‘gezag’. De meeste overheidsorganisaties hebben ondanks hun formele macht weinig gezag. Dat komt omdat ze er niet in slagen duidelijk te maken wat de reden van hun bestaan is. Veelal is sprake van onmacht, of zelfs van hindermacht. Ook hun hoogste individuele vertegenwoordigers hebben weinig gezag, zij zijn immers de verpersoonlijking van die onmacht.

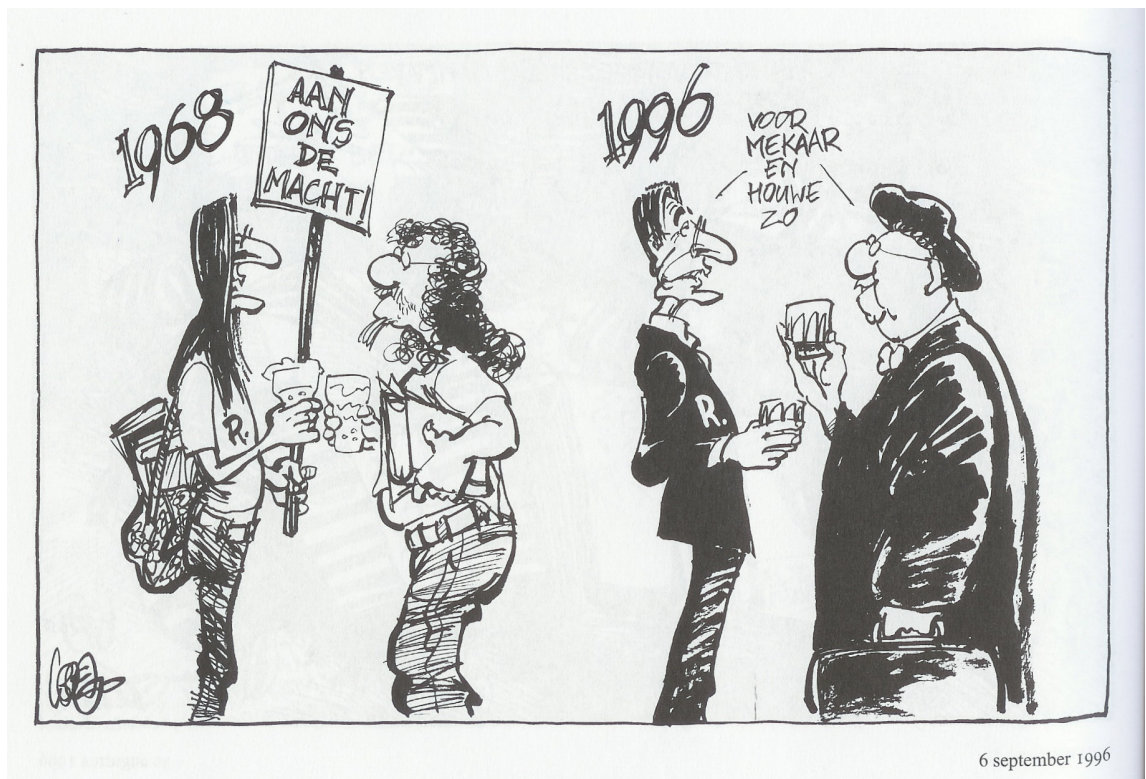
Daar waar de overheid de haar opgedragen maatschappelijke doelen verwezenlijkt, verwerft de bestuurder gezag. Resultaat is doorslaggevend. Daarbij verdient het aanbeveling successen onder de aandacht te brengen van de media.

Bij gemeenten ligt het net even anders. De (formele) macht van burgemeesters is nu heel beperkt. Desalniettemin hebben sommige burgervaders een soort gezag, zonder dat ‘hun’ gemeente opvallend presteert. Deze burgemeesters beschikken over charisma, ze weten wat er onder het volk leeft en vertolken dit – met gebruikmaking van de media – op overtuigende wijze. Hun charisma is strikt persoonsgebonden en staat los van het gemeentelijke presteren. Het mooiste voorbeeld van (een zich

aankondigend) charismatisch leiderschap was natuurlijk de persoon van Pim Fortuyn: Mediageniek, visionair, heldhaftig leiderschap. Zou Pim zijn Groot Charisma blijvend effectief hebben kunnen omzetten in Macht en Gezag? We zullen het nooit weten. Toch staan we wellicht aan het begin van een interessant experiment. Straks wordt de burgemeester gekozen. De burgemeester krijgt dan veel meer macht. Zijn uitverkiezing geeft hem daarnaast ook gezag, want hij heeft het mandaat van de kiezer. De vraag is hoe het hem daarna zal vergaan en of het hebben van charisma dan nog wel een voordeel is. Want een charismatisch leider kan diep vallen, dieper dan een minder begenadigde broeder, waarvan op voorhand de verwachtingen niet al te hoog gespannen zijn.

Gijs van Loef

Ingekort verschenen als 'Gezag van burgervaders' in Publiek Management december 2003

6 september 1996